

Danuta Chojnacka

Afirmacja życia – rola katechety

Czas dojrzewania to szczególnie okres w życiu każdego człowieka. Dojrzewa ciało, dojrzewa mózg. W młodym człowieku i wokół niego dokonuje się wiele zmian. W tym burzliwym czasie jaki przeżywa, mierzy się ze zmianą szkoły, otoczenia, coraz większymi wymogami jakie stawia się wobec niego. Nowe środowisko, w którym znajdzie się nastolatek niekiedy może przysporzyć mu wiele trudności. Być może doświadczy poczucia samotności, lęku, bezradności, niezrozumienia, a nawet przemocy czy agresji. Oprócz problemów mających podłoże szkolne młody człowiek jest narażony na natężony stres, także z powodu konfliktów rodzinnych, utraty bliskiej osoby, wyznawanej wiary, uzależnień czy odczuć związanych z seksualnością¹. Niestety dla niektórych osób jedynym rozwiązaniem problemów w sytuacjach kryzysowych wydaje się samouniemożliwienie. Śmierć ma stanowić dla nich odcięcie od bólu, cierpienia i bezradności. Obecnie oprócz immanentnych czynników osobowościowych wpływających na zwiększenie skłonności do popełnienia czynów samobójczych podaje się także czynniki zewnętrzne, nie osobiste. Należą do nich: transformacje ekonomiczno-społeczne, pogoń za pieniędzmi, relatywizacja norm etycznych, kryzys ideałów społeczno-moralnych, patologia w środowisku rodzinnym i co się z tym wiąże brak oparcia w najbliższych, powodujący zwiększenie poczucia osamotnienia i zagubienia². Każda próba samobójcza to tak naprawdę wołanie o pomoc. Kluczową rolę zapobiegawczą próbom samobójczym są działania prewencyjne, zarówno ze strony rodziny, najbliższego otoczenia jak i szkoły, w której młody człowiek spędza znaczną część dnia. Pedagodzy, psychologowie szkolni, a także pracownicy administracyjni zwłaszcza teraz, w dobie problemów suicydologicznych³ powinni

1. C. Fox, K. Hawton, „Jak – dlaczego – kiedy rozmawiać z młodymi zagrożonymi samobójstwem”, wyd. Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2009, s. 22.

2. Por. J. A. Malinowski, A. Zandecki (red.), Środowisko – młodzież – zdrowie. Pedagogiczne i psychologiczne wymiary zagrożeń życia i rozwoju młodzieży, Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT, Toruń 2006, s. 113-114.

3. Suicydologia to multidyscyplinarna nauka dotycząca kwestii samobójstw, zawierająca m.in. elementy psychologii, psychiatrii, teologii (przyp. aut.).

wykazać się dużą uważnością, otwartością i wrażliwością. Znaczącą rolę w tych działaniach pełnią również katecheci, których z założenia cechuje szczególna wrażliwość duchowa. Zgodnie z fundamentem wiary to nauczyciele religii powinni zawsze opowiadać się za życiem i jego wartością, dając temu świadectwo na katechezie.

W ostatnim czasie wiele słyszy się o szeroko omawianych czy komentowanych, głównie przez media, doniesieniach o „fali” czy nawet „plądze” samobójstw bądź prób samobójczych, dokonywanych zwłaszcza przez młodzież. Warto przyjrzeć się najnowszym statystykom, które uwzględniają liczby prób samobójczych/samobójstw wśród dzieci i młodzieży do 19. roku życia na przestrzeni lat 2012-2023, co pozwoli obiektywnie odnieść się do faktycznych danych. Poniższe statystyki zostały opracowane przez Komendę Główną Policji korzystającą z Raportu Polskiego Towarzystwa Suicydologicznego. Statystyki te natomiast zaprezentował ks. Jarosław Magierski w swoim webinarium „Bierność czy aktywność – reakcja na samobójstwo”⁴. Warto zaznaczyć, że ks. Magierski jest odpowiedzialny za powstanie w Łodzi pierwszego w Polsce duszpastersstwa suicydologicznego dla osób będących w kryzysie samobójczym.

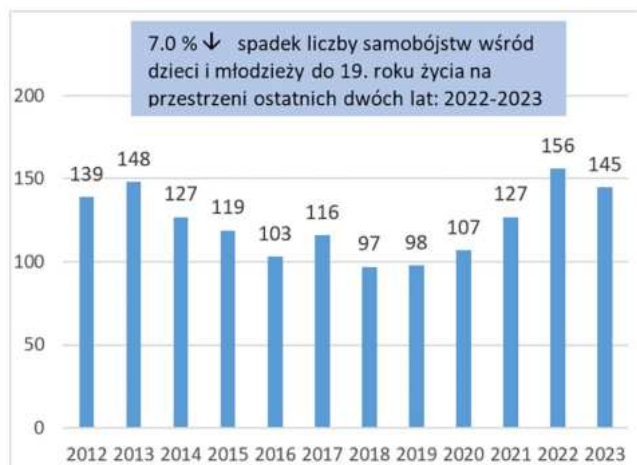

Wykres 1. Liczba prób samobójczych wśród dzieci i młodzieży do 19. roku życia w latach 2012-2023 (wykres sporządzony na podstawie danych z wykresu zamieszczonego w raporcie: Zrozumieć, aby zapobiec 2024 – II edycja raportu. https://backend.zwjw.pl/media/attachments/Raport_zwjw_2024_Wo8JsWZ.pdf)

Powyższe dane wskazują na faktyczną tendencję wzrostową liczby prób samobójczych wśród dzieci

4. J. Magierski, *Bierność czy aktywność – reakcja na samobójstwo*, [https://www.youtube.com/watch?v=GOgpyWvPBHs&t=878s][dostęp: 20.04.2024 r., 11:40-19:02.

i młodzieży w ostatnich latach. Jedynym rokiem na przestrzeni ostatniej dekady był rok 2019 w stosunku do roku poprzedniego, w którym to odnotowano spadek prób samobójczych w tej grupie wiekowej. Znaczący wzrost nastąpił w roku 2021 w odniesieniu do roku 2020, natomiast między rokiem 2022 a 2023 obserwujemy stosunkowo niewielki wzrost liczby prób samobójczych wśród dzieci i młodzieży, wynoszący 2,9 %.

Wykres 2. Liczba samobójstw wśród dzieci i młodzieży do 19. roku życia w latach 2012-2023 (wykres sporządzony na podstawie danych z wykresu zamieszczonego w raporcie: Zrozumieć, aby zapobiec 2024 – II edycja raportu. https://backend.zwj.r.pl/media/attachments/Raport_zwj_r_2024_Wo8JsWZ.pdf)

Te dane z kolei pokazują faktyczną liczbę dokonanych samobójstw wśród dzieci i młodzieży do 19. roku życia na przestrzeni ostatnich lat. Widać, że rokiem, w którym odnotowano największą liczbę samobójstw w tej grupie wiekowej był rok 2022, natomiast w kolejnym odnotowano 7% spadek liczby samobójstw w odniesieniu do roku poprzedniego. Co więcej, to właśnie w roku 2023 możemy zaobserwować pierwszą tendencję spadkową dokonanych samobójstw od roku 2018.

Z pewnością te dane nie napawają wielkim optymizmem, ponieważ odnotowujemy wzrost prób samobójczych w ostatnich latach, ale dwa ostatnie dają isierkę nadziei kiedy obserwujemy nieco zbliżone do siebie dane, a nawet spadek samobójstw dokonanych w ostatnim roku. Tym bardziej warto zastanowić się co jeszcze i co skuteczniej można zrobić, by działania prewencyjne przynosiły lepsze rezultaty.

Okazuje się, że na ludzką psychikę w dużej mierze oddziałuje wiara. Dla osób wierzących, które rozważają akt samobójczy poglądy religijne mogą stać się pewnego rodzaju hamulcem przed dokonaniem samouniżenia ze względu na grzech śmiertelny. Owszem, rolą katechety jest jasne przedstawianie stanowiska Kościoła wobec aktów samobójczych, lecz absolutnie niedopuszczalne jest straszenie potępieniem. Samobójstwo ≠ piekło! Przede wszystkim nauczyciel religii ma za zadanie akcentować miłość i miłosierdzie Boga wobec każdego człowieka, opierając się na biblijnym

przekazie. Warto na katechezie często odnosić się do biblijnych tekstów mówiących o szczególnym miłowaniu przez Boga ludzi zagubionych, doznających ucisku i prześladowań. To z takimi przykładami może się utożsamiać uczeń borykający się z wieloma problemami, doznający pustki i osamotnienia. Literatura biblijna może w ten sposób stać się rodzajem biblioterapii, czyli terapią wykorzystującą wartości zawarte w utworach w celu wsparcia psychicznego, zmniejszenia poczucia osamotnienia czy izolacji. Myślę, że ciekawą propozycją mogłyby stanowić również pozalekcyjne zajęcia biblioterapeutyczne realizowane w ramach chociażby innowacji pedagogicznej. Omawiane teksty biblijne o charakterze terapeutycznym wzmacniałyby poczucie wartości młodego człowieka oraz stanowiły dla niego pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych.

Katecheci pracujący ze starszą młodzieżą powinni także wykazać się szczególną troską, by tym młodym ludziom pomóc w rozeznaniu ich talentów, zwiększyć poczucie wartości, a może nawet pomóc im odkryć powołanie. Takie założenia są zawarte w treściach *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. W dokumencie tym możemy przeczytać, że zadaniem nauczyciela religii jest doprowadzenie ucznia do odkrycia przez niego własnej godności i powołania, rozwijanie umiejętności podejmowania decyzji zgodnych z motywacją chrześcijańską wynikającą z przyjęcia sakramentów wtajemniczenia (zwłaszcza chrztu i bierzmowania), jak również ukazanie mu chrześcijańskiej drogi, którą kroczy, jako drogi ku doskonałości. Innym, niezwykle ważnym zadaniem katechety jest także to, by wśród swoich wychowanków propagować etykę zarówno małżeńską, jak i rodzinną, a także ukazywać małżeństwo jako wspólnotę życia i miłości. Pogłębienie wiedzy w tej dziedzinie jest bardzo istotne ze względu na widoczny kryzys rodziny obecny w naszych czasach, zdecydowanie obniżający poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa u młodego człowieka. Z kolei uczeń w ramach realizowanych treści programowych powinien umieć dostrzec człowieczeństwo jako dar, który otrzymał, potrafić scharakteryzować różne drogi powołania chrześcijańskiego, a także umiejętnie ocenić rozumienie ludzkiej godności w wybranych systemach etycznych⁵.

Członkowie Konferencji Episkopatu Polski podkreślili także w tej publikacji, że zarówno wiedza jak i umiejętności są ważne, ale nie mogą przysłonić tego, co jest najbardziej ludzkie, czyli ducha oraz religijnego wymiaru egzystencji każdego człowieka⁶. Dlatego też katecheci, oprócz przekazywania treści, powinni dbać szczególnie o formację duchową swoich wychowanków – zachęcać do modlitwy zarówno podczas katechezy jak i poza nią oraz mobilizować do angażowania

5. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 75.

6. Tamże, s. 72.

się młodych ludzi w życie wspólnotowe, które może stanowić czynnik ochronny przeciwko działaniom suicydologicznym. Niekiedy młodzież nawet nie wie, że przy parafii, do której należy działają różne grupy duszpasterskie, np. wspólnota Światło – Życie (OAZA), Liturgiczna Służba Ołtarza, Odnowa w Duchu Świętym, Krąg Biblijny, chór parafialny, Schola Liturgiczna, Parafialny Zespół Caritas, wspólnota Żywego Różańca, Ruch Lednicki czy inne. Nauczyciel religii w trosce o dobrostan katechizowanych powinien zainteresować formą działalności tych grup wspólnotowych, a nawet pomóc w dotarciu do nich. Takie ukierunkowanie ze strony katechety może uchronić młodych, zagubionych ludzi przed przyłączeniem się do innych niebezpiecznych grup będących sektami lub noszących znamiona sekty. Wchodząc w takie środowisko prawdopodobnie młody człowiek początkowo czułby zrozumienie, troskę i akceptację od pozostałych członków grupy, ale należy pamiętać, że taki stan jest tylko chwilowy. W konsekwencji prowadzi do destrukcji, izolacji względem otoczenia, obniżenia poczucia własnej wartości i przymusu całkowitego podporządkowania się liderowi grupy, co może nasilić uczucie beznadziejności i zwiększyć ryzyko dokonania samobójstwa.

Poczucia wspólnoty młody człowiek może doświadczyć także biorąc udział w wyjazdach organizowanych przez katechetę lub parafie. Ważnym wydarzeniem dla uczniów szkół ponadpodstawowych są organizowane co roku na Jasnej Górze czuwania maturalistów z poszczególnych diecezji. Z mojej obserwacji i rozmów z maturalistami wynika jasno, że młodzież czerpie wiele dobrego z tych spotkań. Doświadcza zrozumienia, wsparcia duchowego i ma możliwość wysłuchania świadectw osób, których życie diametralnie zmieniło się na skutek nawrócenia. Często można usłyszeć opowieść o prawdziwych życiowych sytuacjach, które były beznadziejne, a zostały wyprostowane. Nałogi, łamanie prawa, konflikty rodzinne dzięki wierze stały się przeszłością. Tego typu świadectwa utwierdzają, że nie ma sytuacji bez wyjścia, że choć jest trudno to zawsze z danej sytuacji można znaleźć rozwiązanie.

Katecheta dbając o komfort psychiczny swoich uczniów powinien także zachęcać ich do czynienia dobra. Świadomość, że jest się komuś potrzebnym nadaje życiu sens. Okazji do niesienia pomocy jest naprawdę wiele. Takim przykładem może być organizacja różnych zbiórek na rzecz najuboższych, ludzi w różnej potrzebie, krajów misyjnych, schronisk itp. Inną formą pomocy jest także wolontariat. Warto się zorientować czy w okolicy są domy pomocy społecznej, domy dziecka, hospicja czy jakieś schroniska. Tam młodzież mogłaby ofiarować swoją pomoc, nie tyle materialną, ale poprzez wsparcie, poświęcony czas, rozmowę i pomoc przy wykonywaniu codziennych obowiązków podopiecznym danyh ośrodków. Wierzę, że tego typu

spotkania dają wiele okazji do refleksji nad własnym życiem oraz przyczyniają się do budowania na nowo hierarchii własnych wartości.

Kolejną inicjatywą, która powoduje wzrost pewności siebie ucznia jest udział w konkursach organizowanych przez katechetę. Dzięki temu katechizowany otrzymuje motywację do dalszego działania, ma możliwość zaprezentowania swoich talentów oraz rozwijania uzdolnień i zainteresowań. Przez to może także doświadczyć poczucia własnej wartości. Szczególnie w pamięci zapadł mi konkurs, który współorganizowałam w Technikum nr 3 w Malborku pod nazwą „Gotujemy ze świętymi”. Był to konkurs drużynowy sprawdzający wiedzę i praktyczne umiejętności. Zadanie uczniów polegało na wykonaniu jakiejś potrawy według przepisu danego świętego, zawartego w książce Ernsta Schuegrafa *Gotujemy ze świętymi. Ilustrowana skarbnica autentycznych przepisów*. W dniu konkursu uczniowie przynosili przygotowaną wcześniej potrawę, która była poddana ocenie jury. Dodatkowo, uczestnicy musieli wykazać się wiedzą na temat świętego, którego danie przygotowali oraz znajomością faktów z życia innych świętych. W szkole, w której kształcą się uczniowie w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych zorganizowanie tego typu konkursu było okazją do połączenia treści religijnych z zawodowymi.

Jak widać katecheci mają sporo możliwości i okazji by swoim wychowankom pokazać i uświadomić poczucie sensu życia. Nie tylko przez teorię, ale głównie przez praktykę, angażując młodych w wiele inicjatyw, dzięki którym poczują, że są wartościowi i mogą zrobić wiele dobrego dla świata. Co prawda obserwuje się spadek uczestnictwa młodzieży w lekcjach religii, zwłaszcza w szkołach ponadpodstawowych, ale nie powinno to demotywować katechetów do działania. Jeśli uwierzy się w tych młodych ludzi, niekiedy mocno zagubionych, to i oni uwierzą w siebie.

Bibliografia:

1. Fox C., Hawton K., *Jak – dlaczego – kiedy rozmawiać z młodymi zagrożonymi samobójstwem*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2009.
2. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
3. Malinowski J.A., Zandecki A. (red.), *Środowisko – młodzież – zdrowie. Pedagogiczne i psychologiczne wymiary zagrożeń życia i rozwoju młodzieży*, Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT, Toruń 2006.

Netografia:

1. Magierski J., *Bierność czy aktywność – reakcja na samobójstwo*, <https://www.youtube.com/watch?v=GOgpyWvPBHs&t=878s> [dostęp: 20.04.2024 r.]
2. Witkowska H., Kicińska L., Palma J., Łub M., Raport: *Zrozumieć, aby zapobiec. Zachowania samobójcze wśród dzieci i młodzieży. 2024 – II edycja raportu*. https://backend.zwjzr.pl/media/attachments/Raport_zwjzr_2024_Wo8JsWZ.pdf [dostęp: 10.05.2024 r.]

Danuta Chojnacka

Nauczyciel religii w Technikum nr 3 w Malborku. W zawodzie katechety pracuje 15 lat, a od 14 w Technikum nr 3 w Malborku.